

פתיחה

שאל שאלתי לטענות ולמשבות אשר אתי נגד טענותיהם של החולקים על דתנו: מבין הזמשיכים אחר הפילוסופיה, ומבין מאמיני דתות אחרות, ומבין הפינים מבני ישראל, ומכרתי מה ששמעתי לפני זמן מה - טענות ששען החבר, לפני כארבע מאות שנה, במני מלך הכוזרים, טענות אשר על פיהן קבל המלך את דת היהודים, כמו שהדבר מפרסם וכמו שהזכר בספרי דברי הימים. מלך זה - מספר שם - נשנה אליו חלום אחד פעמים רבות. בחלומו ראה מלאך מדבר אליו ואומר לו: «כנתה רציה בעיני האלוה, אבל מעשה אינו רצוי». והמלך היה נהיר מאד במצות דת הכוזרים, עד שהוא עצמו היה משמש בתיכל אשר להם ומקריב קרבנות בלב שלם. אולם עם כל אשר הוסיף לשמר את המצות הן היה המלאך נראה אליו לילה לילה ואומר לו: «כנתה רציה, אבל מעשה אינו רצוי». דבר זה גרם לו למלך הכוזרים לדרש ולחקר בדבר האמונות והדעות. - וסוף דבר התייחד הוא ועם רב מן הכוזרים אתו. והנה רבות מטענות תחבר היו לי לקרת רוח בהיותן מסכימות עם דעתי, - ואמר: ראוי הדבר כי אכתב את הטענות הן כאשר נתגלו, - והמשכילים יביעו».

מספרים כי משגלה לו למלך הכוזרים בחלום כי כנתו רציה בעיני האלוה אך מעשה אינו רצוי, ואף נצטוה בחלומו זה לבקש את המעשה הרצוי בעיני האלוה, פנה בראשונה אל פילוסוף אחד ושאלה להאמתו.

- בעקבות מה יוצא המלך למסע?
- אל מי לדעתכם היה עליו לפנות?
- מדוע פנה אל הפילוסוף?

(א) אמר לו הפילוסוף:

האלוה אין לפניו לא רצון ולא שנואה, כי הוא ית' מרום מעל כל רצון וכחה, שהרי הפנה מורה על חיות המכח חסך בדבר החסר לו ורק בבוא הפצו יגיע לשלמות, וכל עוד לא יבוא זה - החסרון בעינו עומד. וכן מרום הוא האלוה, לדעת הפילוסופים, מעל ידיעת הפרטים, כי הפרטים משתנים מרגע לרגע, אולם בידיעת האלוה לא יתכן כל שנוי. נמצא שאין האלוה מכיר אותך, ועל אחת כפה וכמה אינו יודע כנתה ומעשיך, וכל שכן אינו שומע תפלתך ולא רואה תגעויותיך. ואם אמנם יאמרו הפילוסופים כי האלוה בראהי - אין מאמרים זה כי אם על דרך התשאלה: כי האלוה הוא אמנם עלת העליות בהתהוות כל נברא, אך הנברא לא בכנה מאת האלוה נהוה.

ומעולם לא ברא האלוה אדם, כי העולם קדמון; ומאז מעולם נולד כל אדם מאדם שקדם לו, והרבו בו: צורות ותכונות מזויות ומדות מאביו ומאמו ומשאר קרוביו, ואיכיות התליות באקלים ובארץ הפולדת, במזונות ובמים, ובכחות תגלולים וקבוצות הכוכבים והמפלגות כפי מעמדם במערכת.

נהכל מעם הסבה הראשונה, אך לא מתוך כנה אשר לה, כי אם על דרך האצילות: מן הסבה הראשונה נאצלה סבה שניה, ומאז נאצלו הסבות השלישיות והרביעיות, - וכך נתייבו כל הסבות והמסוככים, וכך נשקלשלו, כמו שאמרה מוצא אותם לפניך. וחיוב זה קדמון הוא, כשם שהסבה הראשונה קדמונית היא ואין ראשית לה.

(ב) אמר לו הכוזרי:

רואה אני דבריה נכוחים, אבל אינם נאותים למה שאני מבקש. שהרי יודע אני כי נששי וכה וכל רצוני להסיק רצון מהאלוה, ובכל זאת הלא הגד לי כי מעשי אינו רצוי, אם כי כנתתי רציה, - יש, אמר, בלא ספק, מעשה הרצוי מצד עצמו, לא מצד כנת עושהו. כי אם לא כן, מה לנוצרים ולמסלמים, אשר חלקו ביניהם את העולם המושב, ולחמים זה בזה, אם כי כל אחד מהם עבד את האלוה מתוך כנה וכה ונתג מירות ופרישית וצם והתפלל, ויצא למערכת במשחה להרג את חברו, בהאמינו כי יש בזה צדקות גדולה והתקרבות אל האלוה, ובהלחמים זה בזה מאמין כל אחד מהם כי כמותו יזכה לנן עדין - והלא הצדקת שניהם גם יחד ונמנעת אצל השכל.

- מה תשובתו של הפילוסוף?
- מה לדעתכם יענה לו המלך?

- מה עונה המלך לפילוסוף?
- האם המלך דוחה את דבריו של הפילוסוף?